

D O M O V

Paměť, přítomnost a zaslíbení

Zdeněk A. Eminger

DAUPHIN

D O M O V

Zdeněk A. Eminger

DOMOV

Paměť, přítomnost a zaslíbení

Tato kniha vychází díky laskavé podpoře
anonymního dárce.

© Zdeněk A. Eminger, 2010
Photography © Jan Horáček, 2010
© Dauphin, 2010
ISBN 978-80-7272-225-9
ISBN 978-80-7272-561-8 (pdf)

*Člověk si uvědomí, co má,
když ho Bůh přijde požádat o dar.*

(Rabíndranáth Thákur: Světlušky)

ZKUŠENOST ROZDVOJENÉHO DOMOVA

Není to tak dávno, kdy byl lidský domov a dům v určitém smyslu poznamenán dvojí krajností, a tedy i jistým nepochopením.

Pro jedny se stal místem absolutního bezpečí, jistoty a téměř jakési božskosti, mimo kterou už žádná jiná neexistovala, a nebylo ji tudíž třeba ani hledat a ptát se po ní. Nebe se vši svou nádherou a velikostí, již se snažili dotknout tvůrci, náboženští vůdci a myslitelé mnoha věků, sídlilo na zemi a jako by chtělo být uzavřeno ve stěnách přísně unifikovaných a studených domů. Věčný Bůh byl v tom nejlepším případě bohem domácího krbu, anebo vůbec nebyl a lidem nescházel. Pravda, čas od času se ještě navrátil z mytických a čítankových dob a vzal na sebe podobu umírněné, laskavé bohyně rodinného tepla Hestie, avšak do jiné role nebyl obsazován. Nebylo to prý vhodné, říkali mocní, neboť věčné časy se tehdy vyprošovaly docela jiným a cizím věcem. Po tisíciletí budovaná a kultivovaná idea domova

měla vzít za své. Kolektivismus se chystal nahradit intimitu. Domov se tak stal Olympem, cestou i cílem a nezřídka absolutním smyslem a měřítkem všeho. Pro někoho dokonce zastoupil Boha a spásu, zkrátka vše, pro co stálo za to pracovat, tvořit a být. Jiným byl domov uloupen a zbořen a další se ho raději vzdali sami a odešli; někteří do bezdomoví exilu, jiní do bezpečí svých přátel na druhém konci světa. Všemi možnými silami a způsoby se pak křísila a hýčkala lidská paměť, aby i tam bylo z čeho a pro koho stavět a žít. Nikoliv poprvé a nikoliv naposledy zrodil útěk naději, že i ve zdánlivě cizí zemi a na cestách se objeví lidé, kteří se ho ujmou, pomohou mu a dají mu najíst a napít.¹⁾

Pro druhé lidi byl pozemský domov odedávna místem pouze dočasné, krátké a téměř nedůležité zastávky, přes kterou se co nejdříve spěchalo do míst domova nebeského, do Božího domu – Bét-elu,²⁾ který sliboval brzké zapomenutí na očištěc pozemských roků, z něhož se ve stavu nábožné exaltovanosti prchalo stůj co stůj a nejlépe hned. Domnělá cizota domova a světa se stala alfou i omegou

veškerého uvažování a plánů. Jak by však bylo možné z těchto domů, v těchto domech a pro tyto domy růst? Jak by bylo možné mít takový dům vůbec rád – jde-li o dům krajnosti, který vylučuje domov sousedův, rodící se domov mého bližního anebo domov někoho z hledajících? Vždyť jak židé,³⁾ křesťané,⁴⁾ tak muslimové⁵⁾ věří, že i v „dočasném místě“ lidského přebývání na této zemi kraluje a jedná milosrdný, odpouštějící a slitovný *Bůh – láska*, před nímž není absolutně třeba utíkat do žádného koutu světa ani se uzavírat v katakombách pěstěné nevědomosti a samoty. Naopak. Cožpak mnozí lidé jasně neukázali a nedosvědčili, že s ním, v něm a pro něj lze jít „až na sám konec země“⁶⁾ jako statečný a svobodný člověk, který touží vnitřně růst, pracovat, pomáhat a také sloužit? Nemohla by to být právě tato *idée fixe*, duchovní síla a tvůrčí energie, skrze kterou by bylo možné vystavět opravdové duchovní citadely lidského pokolení, aniž by je stihl osud babylonské věže⁷⁾ – to je zdánlivě nemožná a nesmyslná touha pobořit otevřené dveře věčného, domovského Jeruzaléma?

Tento velký mýtus o domově dost možná přetrvává do dnešních dní a dost možná je tím, o čem se tak často mluví a co tak zásadně hýbe životy mnoha lidí a rodin, neboť právě mýty, rituály, pohádky, fantazie, sny a hry přežívají mnohý dramatický rozpad institucionalizované náboženskosti i zemí a národů samých. Domovení výjimkou. Pro lidi celého světa a zvláště pro jejich sny a touhy proto teolog, filosof, básník a papež Jan Pavel II. neúnavně prosil a požadoval na společnostech, národech a vládách „domov jako přirozené místo k rodinné existenci a k jejímu růstu“.⁸⁾ Vždyť bez střechy nad hlavou dokážou být krátce snad jen pastýři hlídající svá stáda a ti, kteří jsou povoláni stát se svědky narození Spasitele.⁹⁾ I v těch místech jižního a tropického světa (ale také ve světě arabském, orientálním), kde se život odehrává nejvíc v otevřené krajině, v poušti a v ulicích města (nezřídka na střechách domů)¹⁰⁾ a v jeho skrytých zákoutích, pravidelně nastávají chvíle večerního soumraku. A v jeho příchodu se do lidských srdcí vkrádá jen těžko zaplašitelná myšlenka, že ani v téhle Boží, požehnané krajině se člověk bez domova neobejde.

Proti tomu v druhé části světa, a rovněž u nás, je domov a dům odnepaměti znamením skoro koperníkovským. Zde je Slunce-dům a kolem něj se točí celý svět, vesmír a veškeré lidské činění. Z něj se vychází k práci a ke všemu konání, a to někdy docela svátečně, jindy váhavě a se sebezapřením, třebaže ne každá následující lidská cesta bude nutně cestou posvátnou, posvěcenou a dobrou. Skoro se chce vlomit do Koperníkových slov z jeho heliocentrické teorie a říci jimi něco o domově: „Všechny dráhy obklopují Slunce (domov), jako by stálo v jejich středu, a proto střed světa leží poblíž Slunce (domova).“ Ale budiž! Půl roku silné zimy na Vysočině nebo na Šumavě přece přijatelně ospravedlňuje představu, že bez skutečného domova z cihel a bez jeho duchovního tepla a slunce u nás nepřežijí ani nejsilnější, natož ti nejbezbrannější – lidé podobní Karafiátovým broučkům. Ti potřebují domov nikoliv jako znak blahobytu, moci a neobyčejného úspěchu, nýbrž jako místo, kde je určitě mohou zastihnout okamžiky, o které jde v běhu stvoření *především* – o vzájemnou lásku, momenty věrného přátelství a bratrství, o přejítí do Boží

náruče, o dotek Spásy. Snad není na světě ani jeden člověk (a neměl by být), který by v hloubi duše necítil zásadní spojitost mezi dvěma domovy: domovem z cihel a domovem konce a nového začátku (věčnosti) ve chvíli, kdy se uzavírají dny jeho vlastního života. Existují okamžiky, kdy se skutečně vyplatí být doma.

Krása, bezpečí, radost, pokoj a blaho pozemského domova slouží často jako věrná matrice domova duchovního – nebeského a věčného. Zdá se to zcela přirozené a spravedlivé, ačkoli ne všichni teologové a učitelé duchovního života mají tento druh imaginace rádi.¹¹⁾ Lidská obrazotvornost,¹²⁾ fantazie a umělecká invence jsou však i v tomto ohledu důležité a nezastupitelné; jdou – neboť je to skutečně v jejich moci – daleko nad lidský rozum, smysly a jejich ohraničenost a pomáhají druhým v rozlišování a pochopení.¹³⁾ Pečují o lidskou naději, a tím i o náš domov. Přemítáme, uvažujeme a přejeme si: Co je „tady“, ať je i „tam“. Co je svaté a jedinečné tam, ať se vtělí i do toho, co je zde. A čím je zase člověk blíže a blíže svému konci, snaží se udělat skoro vše, co je v jeho silách, aby to podstatné z pozemského učinil

téměř biologickou součástí vlastního duševního pokladu, věna a dědictví. Jde o prolnutí toho nejdůležitějšího, co máme: pokladu víry, kultury, jazyka a umění. Z každého koutu světa ať je pro věčnost zachráněno to, co k věčnému nesčíslnými způsoby a obrazy ukazovalo a táhlo. „Hle, všechno tvořím nové... Hle, přibýtek Boží uprostřed lidí,“ čteme v knize Zjevení svatého Jana.¹⁴⁾ Avšak jaké nové, o jakou novotu jde? Nové ku pomoci a ke službě člověku, stvořené k výši jeho chápání, kterému dobře porozumí, aniž by se dopustil podobně bohorovného činu – vzpoury a neporozumění – jako prvotní lidé, Adam s Evou? Nebo půjde o cosi nového, co bude třeba nově a docela odlišně pochopit a prorůst jím úplně jinak, než bylo na Zemi zvykem po tisíciletí? Půjde o novost na první pohled a poslech snad nesrozumitelnou a rozbolavělou svým vlastním tajemstvím, které se nedokáže prolomit a otevřít? Už jen pro pestrost domovů a různost lidských povah a osudů by si člověk přál to „nově stvořené“ někde na půli cesty mezi první a druhou výpovědí. Kéž je ten nebeský domov vznešenější a novější nade všechno vysoké, neprobádané

a člověku zatím úplně neznámé, ale ať v něm – Bože, uchovej – nechybí nic z toho, co jsme v sobě prožili a zapsali na desky svých srdcí skrze všechno naše tvoření a každodenní práci, skrze to, co je v nás přece jen dobrého. Ať to „tam“ není jen a pouze v přibližné podobě, na kterou si lidská paměť vzpomene v hloubce všeho, co prožila, neboť vše chudé i bohaté, co zdobilo můj domov, tam přece nějakým způsobem být *musí*. Dost možná bychom mohli právě tuto vizi a očekávání věčného domova považovat za jeden z prapůvodních prvků náboženského prožitku či jeho pozůstatku v nás, bez ohledu na to, jakým vývojem jsme prošli, odkud pocházíme a kam kráčíme. Nejsou tedy nakonec touha po domově a návrat domů vpravdě tím, co bychom mohli nazvat univerzálním hledáním a voláním k absolutnu, do věčnosti a k Bohu?

Skutečná lidskost a křehkost člověčenství – hned ve slozech silného, hned v činech slabého a naopak – je snad nejlépe zřetelná právě v obrazech minulého, odešlého a zmizelého a v touze po nich. Lineární pojetí času¹⁵⁾ jako by vždy úzkostlivě „bojovalo“ s představou časového

kruhu (čas jako součást věčnosti), v němž lze minulost, přítomnost a budoucnost jen velmi těžko přesně rozpoznat a určit. Jsme všichni uprostřed Tebe, Bože, ať jsme byli, jsme, nebo budeme. Nevzdáme se a snad se ani nesmíme vzdát ničeho, z čeho jsme vyrostli a co nás hnětlo. To, čemu buddhisté a hinduisté říkají *dharma* (*dhammó*)¹⁶⁾ – neboli vnitřní zákon, způsob života a bytí – a křesťané povinnost, vyvolení, úraderk Boží moudrosti a její spasi-telský plán, tedy Boží *oikonomia*,¹⁷⁾ totiž nutně nesouvisí jen s tím, jak je možné věrně, oprav-dově a úspěšně naložit se svým životem v jeho duchovní linii a pouze v ní. Některé proudy současného katolického křesťanství, ale zvláště moderní formy protestantismu lpěly a trvají na tom, aby se všechno lidské konání, všední i posvátné, dělo v kontextu Boží *oikonomie* – plánu spásy, řádu a správy věcí – neodlučitelně od skutečného života, jenž, jak víme, někdy bý-vá také docela neveselý a nelidský a paradoxně se tu a tam neskví žádnou mravní nebo este-tickou krásou či harmonií. Jinými slovy, oprav-dový život lze jen těžko prožívat v prostoru (domu) nějakého idealizovaného, výlučného

společenství nebo ve virtuální realitě lidských
přání, fantazie a představ. Všechny odvážné
a hubené snahy o lidské služebné dobro, které
se rozdává pro druhé, by se měly dít i na mís-
tech a právě tam, kde se takové konání na prv-
ní pohled jakoby nesluší ani nehodí! Posvátným
prostorem může být přece celá země: všechny
kraje, které známe a které nás stále očekávají
a zvou. Ty v sobě možná nemají a v nesčetných
krajínách tohoto světa ani mít nemohou nic
z patetické velikosti náboženského, chrámové-
ho posvátna, ale i tak jsou v jistém smyslu ně-
čím víc – *domovem*, v němž ozvěny Božího slova
zaznívají leckdy čistěji než tam, pod kopulemi
chrámů, kde se lidé shromažďují jen na chvíli,
jen někteří a jen někdy. Vždyť kam se uchylují
a kde jinde pozůstávají lidé, kteří si nemohou či
nechtějí dopřát jedinečnost tichých a pokojných
míst – klášterů, kostelů, sborových domů, mešit
a synagog –, než doma nebo v náruči některé
z přírodních krás, která skutečným domovem
může být a také bývá?

Je pozoruhodné a zároveň nadějně, že v roz-
mluvě o domově, ať se odehrává v jurtech mon-
golských stepí, pod větrovým buddhistických

stromů *bódhi*, na břehu Atlantiku nebo ve stavu beztlíže na oběžné dráze, jdou obyčejně stranou nepodstatné věci, které se v jiném hovoru stávají tu a tam příčinou obecného rozladění a neústupných hádek. Domov je tématem ryze ekumenickým a *smířlivým*, které obyčejně mezi lidmi neprobouzí negativní vášně a potřebu vítězství jednoho nad druhým. Vyprávění a snění o něm – o tom pozemském i duchovním domově – může mít nastokrát nádech někdy radostné, jindy zas bolestné nostalgie, ale jednu věc snad nepostrádá nikdy: *naději* v takový domov, v jehož základním kameni je ukryt zdroj skutečného odpočinutí a duševního probuzení, které člověku umožní jít zase ven mezi druhé a být jim oporou a službou, pomocí a bratrem, sestrou a přítelem. Není v něm samo zřídlo spásy ani úplné nasycení, ani dokonalý duchovní klid, naopak. Skutečné, hmatatelné bezpečí zdí a pevných domovních dveří by napořád mělo propouštět přinejmenším průblesky duchovního neklidu a chvění, protože jinak se i těch pár stěn může stát vězením, ze kterého má člověk dokonce mravní povinnost utéct a nevracet se. Tak se ideál

domova zrcadlí daleko víc v tom, kým nejsem a ještě mohu být a být mám, než tím, kým jsem, co mám a za koho jsem skutečně považován. Je docela zvláštní, že krása ducha, díla a intelektu mnoha světových tvůrců nemá a jako by snad ani nemohla mít svůj protipól v jejich domově – krásném, harmonickém a bezpečném, jako by se tam ani nevměstnala a neměla kde a jak se natrvalo zachytit, uložit a pobýt. A přestože se taková sounáležitost dobrého díla a dobrého, stálého domova někdy ukáže, cítíme, že ani dílo, ani lidský duch (génus) se v téměř dokonalém původu domova vyčerpat zkrátka nemohl a nedokázal. Patrně každý z nás ví o autorech a tvůrcích, kteří vytvořili své dílo na pochodu, mimo svůj domov, v exilu a ve strádání, zatímco druzí by bez pevného a rovnovážného domova zůstali dodnes neznámí a mlčenliví. V posledku tu jde spíš o nalezení snesitelné míry bezpečí a harmonie, které by měly podněcovat duchovní chvění, přičemž by však nebezpečí, životní rizika a existenční nejistota neměly tomuto tak potřebnému duchovnímu chvění a váhání dát zplanět v úplné zoufalství a tu nejnuznější bídu a osamění.

Slovo domov postavené osaměle na sám okraj ještě prázdné řádky by k sobě už snad ani nic nepotřebovalo. Je natolik samo o sobě souvětím, že nemusí být něčemu nadřazeno ani podřazeno. Stojí spíš v milosti nade vším, stejně tak jako slova podobné vážnosti a důstojnosti – Bůh, člověk, stvoření, vesmír, svět, příroda, láska, naděje a víra. Snad každý dirigent musí velmi pečlivě promyslet první pohyb ruky, aby jím dal orchestru znamení, jaký výraz, hloubku, barvu, dynamiku, tempo či rytmus má mít jeho interpretace hudebního díla, a to nejen v první vteřině svého znění. Často právě tyto rané, sotva stvořené tóny přesvědčí auditorium o tom, že slyšený reálný hudební výraz se tomu ideálnímu, zásvětnému bude velmi dobře podobat, a že se tudíž vyplatí neodcházet. Zazní-li však někde slovo domov, leckterý posluchač a čtenář již zpravidla tuší, že jeho významy jsou pro každého člověka v mnoha ohledech docela nepodobné a nesdělitelné, a přesto jindy a jinde nalézají společnou řeč a rozlévají se v úžasné asociace. Domov tak vstupuje do jedné z prvních bitev o to, jak o něm na určité prazákladní úrovni

smýšlejší filosofové, teologové, psychologové, jazykovědci a lidé rozličného tvůrčího nadání. Na jedné straně totiž můžeme objevit vznešené a noblesní významy slova domov v literaturách psaných hebrejštinou, sanskrtem, čínštinou, klasickou či novozákonní řečtinou, latinou a mnoha jinými živými i mrtvými jazyky celého světa (a v žádném případě nejde jen o texty nábožensky orientované), které nám pomáhají prohlédnout toto téma do posledního, někdy až pedantsky dotěrného, nepříjemného detailu. Na druhé straně se čím dál tím více setkáváme s profánním řáděním „uživatelů jazyka“, univerzálních rádců a komentátorů čehokoliv, pro které je domov věcí skoro bezvýznamnou, jednoduše tím, co nestojí za tvůrčí bolest přemýšlení ani za mateřskou bolest budování. Kdoví, ale možná také proto se pomalu vytrácí starodávný smysl (archetyp) domova, jak ho ještě prožívali, vytvářeli a smýšleli o něm naši předkové. Proto má kupříkladu židovský *bajit* (dům a rod), řecký *oikos* (dům, chrám, církev, rodina, potomstvo, rod a svět) a indická *nábha* (domov, centrum, chrámová loď) v současné době někdy docela těžký úděl

a čelí nebezpečné vlně zapomenutí a vyvanutí. Potřebujeme znovu objevit to podstatné, co za slovy stojí.

Proč lidé vlastně tak často opěvují „něco“, co v sobě už strašně dlouho nemá věčnou stálost, neporušenost a posvátný klid, nebo čemu naopak schází dynamika, živelnost a nespoutanost? Vždyť občas se dokonce zdá, že všechen lidský talent a tvůrčí a umělecké schopnosti na to ani nestačí; a když už se chtějí mocí mermo někde vyčerpávat do krajnosti a samy sebe spalovat, proč to pro všechno na světě dělají s domovem? Nebojíme se vlastně někdy spíš *paměti* našeho domova, v jehož temných a zapomenutých místech a hlavně v maličkostech zůstává jen obtížně smazatelná stopa naší mravní minulosti a přítomnosti? Nedáváme snad kvůli tomu raději přednost anonymitě volného prostoru a domovům jen nakrátko pronajatým, v nichž lze dát lehce zmizet dokonce i skutkům skrz naskrz nedobrým a nedůstojným, což opravdový domov nenabízí a ani neumí? Kéž by nejen téma domova, ale domov sám rozechvíval lidské vědomí o skutečně potřebných a nenahraditelných věcech,

vztazích a hodnotách, které bez něžné a laskavé každodenní péče nemohou vůbec růst, v radosti být a v radosti také vrcholit a přinášet požehnané ovoce. Je přitom pouze na nás samých, rozhodneme-li se postavit svůj domov „na skále“, nebo „na písku“. ¹⁸⁾ Svoboda lidského jednání je i v tomto ohledu naprosto nenahraditelná a žádoucí.

MŮJ DOMOV VE MNĚ

Ani jeden z úhelných kamenů svého domova jsem neotesal a nebyl v okamžicích jeho lámání z hloubky dávnověkého, kdysi tekoucího písečného světa, u toho. Nejsem Stvořitel, a přece je ten kámen *můj*. Ani jeden z prvků svého pozemského těla jsem nenavázil a nevtiskl mu kód dokonalého řádu a harmonie, a přece je to tělo *mé* a pouze mé. Nic jsem nestvořil, nic neoživil, vše jsem dostal.¹⁾ Jsem *doma* tam uvnitř, „v“ a na místech, která mně náležejí stejně tak málo jako sama sobě. „Zemi jsem učinil já a člověka na ní jsem stvořil,“ říká Hospodin.²⁾ Přesto nemohu říct, že bych byl sám v sobě a ve svém domově úplným cizincem nebo jen hostem. Co by pak byli ostatní, nejvěrnější přátelé, milovaní a poutníci Boží? Snad cizinci, blázny, dezertéry?³⁾ Na cestě poznání mého vnitřního domova jde o odvahu přijmout dar a milost,⁴⁾ o rozmnožení hřiven⁵⁾ a vědomí posvátnosti lidského života, v němž, jak někteří lidé věří, už nepatříme sami sobě. Vytvořit si srdečný vztah k něčemu, v čem

jsem a v čem tkví a trvá můj jedinečný domov (tělo a duše), ale co jsem přesto nevytvořil, je divná a zvláštní věc. Navazovat vztah s něčím tak půvabným a zároveň spletitým, co by beze mne vůbec nebylo (tělo) a bez čeho bych nebyl ani já (duše a duch), je podivuhodně o mnoho složitější než poznávat a zamilovat si to, co se mnou nemá pranic společného. Nezáleží pak příliš na tom, jestli sami sebe chápeme jako symbol dovršení evoluce, nebo obživenou hrst „zemského prachu“. ⁶⁾ V obojím případě to je zázrak. Není to prázdné tázání, neboť skrze něj vyniká smysl něčeho, co obvykle nazýváme „cizím, nebezpečným a jiným“, a zároveň vysvětluje význam toho, co může být považováno za „domácké, bezpečné a pokojné“. V biologické a téměř atomistické houšti dnešního vědění, ⁷⁾ které máme o člověku, vystupují nekonečné zástupy malých a téměř neviditelných jednotlivostí, maličností a mikroskopických vztahů, o kterých by snad žádný rozumný člověk dobrovolně a hrdě neřekl: „Toto všecko je mé. Toto všecko tvoří a zabezpečuje můj tělesný a duchovní domov.“ S jakou úžasnou něžností a zanícením dovede biolog hovořit o poslední

stavební buňce lidského těla, která je zároveň absolutně důležitá jako všechny ostatní, a jak ostentativně toho nedbá laik, pro kterého je daleko důležitější vůně milované osoby a to, zdali se může odvážit jí vyznat lásku. V milosti spánku a noci se ona tělesná, fyziologická symfonie odehrává jakoby beze mě, bez mého přičinění a vědomí; a díky, díky se toto všechno neviditelné a skryté nedočká. Bez ní by však nebylo ani duchovního života, o jehož kultivaci a zdokonalení nám jde především. Nebylo by bez ní nic. Proto budiž vzdána chvála Duchu a chvála tělu! Tělo je „chrámem Ducha svatého“. ⁸⁾ „Co dává život, je Duch, tělo samo nic neznamena.“ ⁹⁾

Můj domov ve mně obvykle roste a sílí, čím více jsem a odvažuji se být mimo něj. Čím častěji si všímám toho, co mně schází, nebo naopak přebývá, a čím více pozornosti věnuji čirosti nebo zašmodrchanosti vlastního já, tím větším cizincem jsem sám sobě a v sobě. To nejvzácnější, milé, bezpečné a milované bývá pokaždé tím, co rádo uniká lidským očím a smyslům vůbec, a co je dokonce, jak napsal Saint-Exupéry, vlastně neviditelné. Křesťané

i lidé ostatních náboženství, zvláště buddhisté, to ve svých životech často poznávají – místo očekávané radosti a duševní rovnováhy se vkrádá opuštění, bolest a rozladění. Místo dokonalého porozumění a prohlédnutí přichází neklid a nové, nekonečné vlny otázek. A když už se ta která skutečnost jeví dostatečně promyšlená, urovnaná, a tudíž ne-cizí, nýbrž má a bezpečná, znovu a citelně se ozve vědomí, že vloženou energii poznávání nebude snad nikdy možno měřit velikostí duchovního klidu a pokoje. Řečeno s římským básníkem Iuvenalem: „Nosse velint omnes, sed mercedem solvere nemo – Vědět, to chtěl by každý, ale platit se nikomu nechce.“¹⁰⁾ Čím ale zaplatit? Snad penězi, snad vlastní mocí anebo slávou, nebo brát dokonce na dluh nebo krást? Nikoliv, postačí jen nemalá míra neklidu a nepohody, jen dobrá míra pokory, ztišení a bázně.¹¹⁾ Vždyť i po rozetnutí gordického uzlu posmrtné prázdnoty (še'ol, gehenna, hadés)¹²⁾ Ježíšovou obětí na kříži a jeho vzkříšením přichází dočasně namísto kýženého klidu a duševního vysvobození učednické „truchlení, pláč a obavy“.¹³⁾ Ještě nedávno byl jejich učitel tím nejbližším,

intimním, přátelským a milovaným člověkem – a nyní se jeví paradoxně cizí a nepoznatelný, jakoby ztracený a v prvotním údivu a úleku téměř ožehavý. Zemřel, je pryč, co budeme dělat, když jeho pozemský domov ztratil svůj smysl a brzy snad úplně zmizí? Kam a ke komu půjdeme a proč jsme vlastně opustili své rodiny, svá obydlí a svůj malý, přesto však zajištěný život? V okamžiku jeho zjevení a nanebevstoupení, a tedy v *odcházení*, se však věci ještě před okamžikem vzdálené, nenavratitelné a zmarné stávají znovu srozumitelnými a blízkými. Dveře do věčného domova jsou konečně otevřeny. Značně podobný se zdá osud Buddhových nejbližších přátel a žáků, kteří v posledních okamžicích jeho života propadali hluboké beznaději, zmaru a zklamání. Jeho útěšná a vysvětlující slova adresovaná přátelům a následovníkům byla proto v této rozhodující, vrcholné chvíli nesmírně potřebná.¹⁴⁾ Jde o výtečný důkaz jdoucí napříč kulturami, náboženstvími a jazyky, jak láska jednoho člověka ke druhému umí skutečně zachraňovat a zachovávat životy. Jedině *odcházení* vytvořilo domov, ze kterého už není třeba dezertovat a stát se věčným tulákem

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.